

KOMPENDIUM DLA NAUCZYCIELA

Świat globalnych zależności

Moduł 9 — merytoryczne tło do Działu VII edukacji obywatelskiej (LO i technikum)

Po co to jest

„Ściąga ekspercka” do prowadzenia Działu VII z pewnością. Dla każdego z 11 obszarów: kontekst, kluczowe dane ze źródłami, mechanizmy oraz — przy tematach spornych — zestawienie 2–3 stanowisk bez rozstrzygania. Materiał referencyjny (nie scenariusz) — sięgaj po niego, gdy potrzebujesz tła i liczb.

Zasady: każda liczba ma źródło (instytucja + rok). Dane zaktualizowano do wartości 2025/2026 (weryfikacja 03.07.2026); pozycje bez nowszej pełnej serii podano z rokiem odczytu.

Spis obszarów

- A. Agenda 2030 i Cele Zrównoważonego Rozwoju
- B. Kryzys klimatyczny i polityka klimatyczna
- C. Migracje
- D. Handel, łańcuchy dostaw i odpowiedzialna konsumpcja
- E. Bezpieczeństwo: NATO, ONZ, cyberprzestrzeń i zagrożenia hybrydowe
- F. Korporacje międzynarodowe
- G. Konflikty międzynarodowe
- H. Dyplomacja i służba konsularna
- I. Zależności Polski: handel, energia, inwestycje
- J. Organizacje, młodzież i zaangażowanie obywatelskie
- K. Weryfikacja informacji i dezinformacja

Jak korzystać z kompendium

Kompedium jest materiałem referencyjnym dla nauczyciela — nie scenariuszem. Sięgaj po nie, gdy przygotowujesz lekcję lub gdy uczniowie zadają trudne pytanie i potrzebujesz pewnego tła oraz liczby ze źródłem.

- **Struktura obszaru:** kontekst → kluczowe dane (ze źródłami) → mechanizmy → perspektywy (przy tematach spornych).
- **Dane:** każda liczba ma źródło (instytucja + rok). Dane zaktualizowano do wartości 2025/2026 (weryfikacja 03.07.2026); pozycje bez nowszej pełnej serii podano z rokiem odczytu.
- **Tematy sporne:** prezentowane jako 2–3 stanowiska bez rozstrzygania. W klimacie twardo oddzielaj konsensus naukowy (fakt) od sporu o tempo i koszty (opinia).
- **Nazewnictwo:** obszary nazwano tak, jak odsyłają do nich scenariusze i karty pracy; powiązania zebrano w tabeli niżej.

Który obszar zasila którą lekcję

Obszar	Lekcja / moduł Działu VII
A. Agenda 2030 / SDG	L3 — Wielkie wyzwania, wspólne rozwiązania
B. Klimat	L5 — Klimat: nauka i polityka
C. Migracje	LF1 — Migracje bez mitów
D. Handel i konsumpcja	L4 — Anatomia globalnego handlu; L1
E. Bezpieczeństwo	L2 — Bezpieczeństwo w niepewnym świecie
F. Korporacje	LF3 — Korporacje-giganci
G. Konflikty	LF4 — Konflikt pod lupą prawa
H. Dyplomacja i konsulat	LF5 — Polak za granicą
I. Zależności Polski	L1 — Świat naczyń połączonych
J. Organizacje i młodzież	LF2 — Obywatele w akcji
K. Dezinformacja	LF6 — Reporter na dyżurze; mini-moduł weryfikacji

A. Agenda 2030 i Cele Zrównoważonego Rozwoju

Agenda 2030, przyjęta rezolucją Zgromadzenia Ogólnego ONZ 25 września 2015 r., to wspólny plan działania oparty na 17 Celach Zrównoważonego Rozwoju, 169 zadaniach i 231 wskaźnikach, ujętych w zasadzie „5P”: ludzie, planeta, dobrobyt, pokój, partnerstwo. W Polsce zrównoważony rozwój ma rangę konstytucyjną (art. 5 Konstytucji RP); koordynuje go Ministerstwo Rozwoju i Technologii, a monitoruje GUS (portal sdg.gov.pl). Polska złożyła przeglądy krajowe (VNR) w 2018 i 2023 r.

Kluczowe dane (ze źródłami)

- Świat (2025): na ścieżce realizacji jest **35% zadań**; 48% zbyt wolno; **18% w regresie** poniżej poziomu z 2015 r. (UN DESA, 2025) (dane 2025/2026)
- Roczna luka inwestycyjna krajów rozwijających się: **~4 bln USD**; pomoc rozwojowa krajów DAC: **0,26% DNB (2025)** wobec celu 0,7% — spadek z 0,34% w 2024. (OECD, 2026) (dane 2025/2026)
- Polska w Sustainable Development Report 2026: **11. miejsce (82,07 pkt)** na 167 krajów (w 2025 r.: 9. miejsce, 82,08). (SDSN, SDR 2026) (dane 2025/2026)
- Polska: mocne wskaźniki instytucjonalne maskują „lukę wdrożeniową”. Najmocniej: Cel 1 (ubóstwo) i Cel 4 (edukacja); najslabiej: Cel 7 (energia) i Cel 13 (klimat). (GUS / SDSN, 2026)

Mechanizmy — jak to działa

Cele są niepodzielne — postęp w jednym zależy od innych (edukacja ↔ ubóstwo ↔ klimat). Kluczową barierą jest luka finansowa: stabilne finansowanie międzynarodowe ogranicza ubóstwo lokalnie, co zmniejsza presję migracyjną. Dlatego realizacja Agendy wymaga jednocześnie współpracy państw i działań lokalnych obywateli.

Wątek sporny (jeśli wejdzie): pomoc rozwojowa

Za większą pomocą

- stabilizacja regionów ogranicza kryzysy i migracje przymusowe;
- zamożne kraje zobowiązały się do 0,7% DNB.

Za ostrożnością

- priorytet potrzeb krajowych i skuteczności wydatków;
- ryzyko uzależnienia beneficjentów od pomocy.

B. Kryzys klimatyczny i polityka klimatyczna

Konsensus naukowy IPCC jest jednoznaczny: emisje gazów cieplarnianych z działalności człowieka są głównym motorem globalnego ocieplenia. Spór publiczny nie dotyczy istnienia zjawiska, lecz tempa, metod i sprawiedliwego podziału kosztów transformacji.

Kluczowe dane (ze źródłami)

- Temperatura globalna 2011–2020: **+1,1°C** wobec 1850–1900; **2024 r. był najcieplejszy (+1,48°C)**, **2025 trzecim (+1,47°C)**. (IPCC / WMO–Copernicus, 2026) (dane 2025/2026)
- Stężenie CO₂: z ~277 ppm (1750) do **429,4 ppm (2026)** — rekord (425,7 średnia 2025). (NOAA / Copernicus) (dane 2025/2026)
- Polska: ocieplenie **+2,0°C od 1951 r.** (+0,29°C/dekadę). Emisje 2024: **341,03 mln t ekwiwalentu CO₂** (–41,2% wobec 1988); CO₂ 81,8%, metan 11,1%. (KOBiZE, KRI 2026 / IMGW) (dane 2025/2026)
- Koszty ekstremów pogodowych do 2050 r.: **83 mld zł/rok przy transformacji lub 124 mld zł/rok bez działań (2,2% PKB)**. Powódź IX 2024 kosztowała ok. 13 mld zł (opady lokalnie >219 mm; przy +1,3°C prawdopodobieństwo takich opadów wzrosło ~2×). (Instytut Reform / ClientEarth / IMGW, 2025) (dane 2025/2026)
- Inicjatywy: Porozumienie paryskie (2015); Fit for 55 — **–55% emisji netto do 2030** (vs 1990), neutralność 2050, EU ETS –62% do 2030 (vs 2005), cel ESR dla Polski –17,7%, zakaz rejestracji nowych aut spalinowych po 2035; Społeczny Fundusz Klimatyczny 2026–2032: **86,7 mld EUR**. (Komisja Europejska / UE) (dane 2025/2026)

Fakt vs opinia (zasada twarda). Przyczyny i skutki ocieplenia to konsensus naukowy — nie poddajemy ich pod głosowanie. Tempo, koszty i metody transformacji to spór polityczno-gospodarczy — prezentujemy stanowiska bez rozstrzygania.

Perspektywy w sporze o tempo transformacji

Pro-transformacyjna

- koszt zaniechania (straty od ekstremów) przewyższa koszt transformacji;
- OZE i energetyka jądrowa ograniczają zależność od importu surowców;

Sceptyczno-krytyczna

- nierówne obciążenie: węgiel ~52% generacji energii elektrycznej PL (2025) wobec ~11% w Danii;
- carbon leakage: UE ~6% emisji globalnych, Chiny ~28% — limity mogą wypychać produkcję;
- wysokie koszty dostosowania do Fit for 55 dla Polski i ryzyko ubóstwa energetycznego.

Uwaga: liczby w perspektywach (udziały miks, koszty, akumulatory >6,5 mld EUR eksportu) to wartości zmienne — (dane 2025/2026).

C. Migracje

Migracje łączą Polskę ze światem dwukierunkowo: Polacy emigrują czasowo, a Polska stała się krajem docelowym dla migrantów przymusowych i zarobkowych. Podstawą rzetelnej lekcji jest ściśle rozróżnianie kategorii prawnych: uchodźca, beneficjent ochrony czasowej, migrant zarobkowy.

Kluczowe dane (ze źródłami)

- Świat (poł. 2024): **304 mln migrantów** (3,7% populacji). Przymusowo wysiedleni (koniec 2025): **117,8 mln** (68,7 mln wewnętrznie, 41,6 mln uchodźców); spadek z 122 mln (2024). (UN DESA / UNHCR, 2026) (dane 2025/2026)
- UE (2025): **669 365** pierwszorazowych wniosków azylowych (–27% r/r); ochronę przyznano 361 325 osobom; 21 125 małoletnich bez opieki. (Eurostat) (dane 2025/2026)
- Polska (koniec 2025): **~2,3 mln cudzoziemców (~6% mieszkańców)**, Ukraińcy 73% (~1,68 mln). Koncentracja: Wrocław 19,5%, Warszawa 14,5%, Poznań 12,5%, Kraków 11,3%. (GUS, 2026) (dane 2025/2026)
- Praca (koniec 2025): **1 141,1 tys. cudzoziemców** (+7,2% r/r), Ukraińcy 67,6%. Statusy PESEL UKR (IV 2026): 971 255. (GUS / Eurostat, 2026) (dane 2025/2026)
- Emigracja Polaków (koniec 2024): **~1,499 mln** (UK 415 tys., Niemcy 407 tys.). Wpływ: uchodźcy z Ukrainy ~2,7% PKB Polski (2024). (GUS 2024 / Deloitte 2024)
- Zmiana prawna: ustawa „wygaszająca” weszła w życie 5 marca 2026 — ujednoliciła ochronę czasową; PESEL UKR trzeba zweryfikować paszportem, inaczej od 1 września 2026 status wygasa; wyjazd >30 dni kończy ochronę. (stan prawny 2026)

Mechanizmy — jak to działa

Migracja czasowo łagodzi kryzys demograficzny (przyrost naturalny 2024: –4,2‰) i zasila rynek pracy oraz ZUS, ale obciąża usługi publiczne i wymaga sprawnej integracji. Polityka migracyjna to ciągłe bilansowanie korzyści ekonomicznych i humanitarnych z kosztami społecznymi.

Perspektywy w debacie o migracjach

Pozytywne konsekwencje

- łagodzenie ujemnego przyrostu naturalnego i niedoboru rąk do pracy;
- składki i wkład w PKB (uchodźcy z Ukrainy ~2,7% PKB w 2024).

Ryzyka

- przeciążenie szkół i ochrony zdrowia; integracja dzieci bez języka polskiego;
- napięcia w małych gminach (udział cudzoziemców do 25–30%);
- słabość strategii integracji — MIPEX 2020: Polska 40/100.

Uwaga: wskaźnik MIPEX i udziały procentowe to wartości zmienne — (dane 2025/2026). Metodyka: język strukturalny, nie emocjonalny; dekonstrukcja stereotypów danymi.

D. Handel, łańcuchy dostaw i odpowiedzialna konsumpcja

Globalizacja obniżyła ceny towarów, ale wygenerowała rażące dysproporcje w podziale zysków i koszty społeczno-środowiskowe na początku łańcuchów dostaw. Konsumpcja w krajach zamożnych jest bezpośrednio powiązana z warunkami pracy i środowiska w krajach wydobycia i uprawy.

Kluczowe dane (ze źródłami)

- Kakao: Wybrzeże Kości Słoniowej **~45%** globalnej podaży; rolnik otrzymuje ok. **37% płacy godnej** (0,78 USD/dzień wobec 2,51 USD); na farmach kakao (WKS + Ghana) pracuje **>1,56 mln dzieci**. (*Fairtrade International*) (dane 2025/2026)
- Kobalt: Demokratyczna Republika Konga **>70%** produkcji; ~25–40% z kopalń rzemieślniczych (~150 tys. osób); **~35–40 tys. dzieci**; zarobek ~1–2 USD/dzień; skutki zdrowotne (pylica, kobaltoza). (*raporty NGO*) (dane 2025/2026)
- Odpowiedzialna konsumpcja = Cel 12 Agendy 2030: certyfikaty (Fairtrade, UTZ), ograniczanie marnotrawstwa, unikanie produktów z wyzysku.
- Patriotyzm gospodarczy: model polski mieszany (Polski Fundusz Rozwoju, „narodowi czempioni” + otwartość). Indeks Wolności Gospodarczej 2025: Polska **25. na 44** w Europie („umiarkowanie wolna”). (*Heritage Foundation*) (dane 2025/2026)
- Kазus prawny: Nestlé USA i Cargill przed Sądem Najwyższym USA (2021) — brak odpowiedzialności w USA za nadużycia w zagranicznych częściach łańcucha; fala krytyki.

Perspektywy: patriotyzm gospodarczy a wolny rynek

Interwencjonistyczna

- popyt wewnętrzny, miejsca pracy, wpływy podatkowe, budowa kapitału narodowego;

Wolnorynkowa

- rynek najefektywniej alokuje zasoby; protekcjonizm podnosi ceny i prowokuje wojny handlowe uderzające w eksporterów.

Wrażliwość: temat pracy dzieci ujmuj strukturalnie (mechanizm, dane, rozwiązania), bez epatowania.

E. Bezpieczeństwo: NATO, ONZ, cyberprzestrzeń i zagrożenia hybrydowe

Bezpieczeństwo obejmuje dziś nie tylko obronę granic, lecz także odporność cyberprzestrzeni i infrastruktury oraz przeciwdziałanie operacjom hybrydowym. NATO pełni funkcję odstraszania i obrony kolektywnej (art. 5), a ONZ — uniwersalnego, choć często sparaliżowanego, systemu bezpieczeństwa zbiorowego.

Kluczowe dane (ze źródłami)

- Wydatki obronne 2025 (% PKB): Polska **4,7%** — najwyższy odsetek w NATO (wzrost z 3,9% w 2024). Szczyt w Hadze (VI 2025): cel 5% PKB do 2035 (3,5% siły + 1,5% odporność); wszystkie państwa po raz pierwszy osiągnęły min. 2%. (NATO, 2026) *(dane 2025/2026)*
- Wschodnia flanką: rotacyjna obecność (eFP) i struktury dowódcze w Polsce; ONZ — misja UNIFIL w Libanie z udziałem **220 polskich żołnierzy** od 2019 r. (NATO / MON / ONZ) *(dane 2025/2026)*
- Cyberbezpieczeństwo 2025: **272 941 zgłoszonych incydentów** (+144,4% r/r) — CSIRT NASK 260 783 (+152%), MON 7 125 (+69%), GOV 5 033 (+26,1%). (Ministerstwo Cyfryzacji, 2026) *(dane 2025/2026)*
- Presja na granicy z Białorusią gwałtownie spadła: I–V 2026 tylko **215 prób** (–98% r/r), zatrzymanych 3 osoby do 14 V 2026 (2025: 1,8 tys.). (Straż Graniczna, 2026) *(dane 2025/2026)*

Mechanizmy — jak to działa

Rada Bezpieczeństwa ONZ bywa sparaliżowana użyciem prawa weta przez stałych członków (P5) — ostatnio najczęściej Rosję i Chiny, choć z weta korzystały też inne mocarstwa. Zagrożenia hybrydowe łączą środki militarne i niemilitarne (cyberataki, dezinformacja, presja migracyjna) poniżej progu otwartej wojny, co utrudnia ich rozpoznanie i odpowiedź.

Perspektywy: reforma prawa weta w Radzie Bezpieczeństwa ONZ

Grupa G4 (Japonia, Niemcy, Indie, Brazylia)

- rozszerzyć skład o nowych stałych członków i ograniczyć weto (Model A/B).

Stali członkowie (P5)

- weto to bezpiecznik przed bezpośrednią konfrontacją mocarstw nuklearnych.

Państwa średnie (m.in. Polska, Włochy)

- wzmocnić zgromadzenia regionalne i wprowadzić „inteligentne weto” w sprawach zbrodni.

Kontekst: „Pakt dla Przyszłości” przyjęty na Szczycie Przyszłości ONZ we wrześniu 2024 r.

F. Korporacje międzynarodowe

Transnarodowe korporacje dysponują potencjałem finansowym przewyższającym PKB wielu państw i silnie wpływają na rynki pracy, innowacje oraz środowisko. Ich obecność niesie zarówno korzyści (inwestycje, technologie), jak i koszty (warunki pracy, podatki, środowisko).

Kluczowe dane (ze źródłami)

- Amazon w Polsce (od 2012): **>38 mld PLN inwestycji** (8 mld w 2024), wkład do PKB >27 mld PLN, >19 tys. zatrudnionych bezpośrednio i ~30 tys. u podwykonawców. Krytyka PIP i związków (normy wydajności, monitoring); kara 752,4 mln EUR we Włoszech (praktyki monopolistyczne). (*media branżowe / PIP*) (dane 2025/2026)
- TSMC: **>90%** najbardziej zaawansowanych mikroprocesorów świata; inwestycja 165 mld USD w Arizonie (dywersyfikacja geopolityczna). Koszty środowiskowe: zakłady na Tajwanie pochłaniają >6,4% energii elektrycznej wyspy oraz ekstremalne ilości wody. (*media technologiczne*) (dane 2025/2026)

Perspektywy: czy korporacje osłabiają suwerenność państw?

Technokratyczno-rynkowa

- tylko globalne podmioty finansują przełomowe technologie i modernizują rynki pracy;

Suwerennościowo-socjalna

- Big Tech jako quasi-państwa: unikanie podatków, kontrola prywatności, monopolizacja, warunki pracy ponad standardami socjalnymi.

G. Konflikty międzynarodowe

Współczesne konflikty testują skuteczność prawa międzynarodowego i mechanizmów pokojowych ONZ. Dwa kazusy dobrze pokazują napięcie między prawem a polityką.

Morze Południowochińskie

- Chiny roszczą sobie 80–90% akwenu („linia dziewięciu kresek”, 1947) wobec Wietnamu, Filipin, Malezji i Brunei; przez region przechodzi towar o wartości ~5 bln USD/rok. (UNCLOS / media) (dane 2025/2026)
- Konwencja o prawie morza (UNCLOS, 1982) definiuje wyspę i Wyłączną Strefę Ekonomiczną (200 mil morskich). Trybunał w Hadze (2016, sprawa Filipin) orzekł, że roszczenia Chin są sprzeczne z prawem — Chiny zbojkotowały wyrok. USA i sojusznicy prowadzą operacje swobody żeglugi (FONOPS).

Wojna domowa w Sudanie (od kwietnia 2023)

- Rywalizacja gen. el-Burhana (armia SAF) i gen. Dagalo (paramilitarne RSF) o zasoby i państwo. Konsekwencje: ponad 14 mln zmuszonych do ucieczki, w tym **7,1 mln wysiedlonych wewnątrz** i **4,4 mln uchodźców**; ≥150 tys. ofiar; pomocy wymaga 33,7 mln osób (2026). (UNHCR / OCHA, 2026) (dane 2025/2026)
- Masowe zbrodnie wojenne i czystki w Darfurze naruszają prawo humanitarne i konwencje genewskie. Sankcje UE przedłużone do 10 października 2026 (18 osób, 8 podmiotów); mediacje ONZ nieskuteczne (paraliż Rady, zewnętrzne wsparcie dla RSF m.in. z ZEA). (Rada UE / ONZ, 2026)

Wrażliwość: oba kazusy ujmuj prawno-analitycznie, bez drastyczności; akcent na prawo międzynarodowe i (nie)skuteczność mechanizmów.

H. Dyplomacja i służba konsularna

Służba zagraniczna RP realizuje dwie funkcje: reprezentację państwa (ambasada) oraz bezpośrednią pomoc obywatelom (konsulat).

Ambasada (przedstawicielstwo dyplomatyczne)	Konsulat (urząd konsularny)
Reprezentuje państwo, prowadzi politykę zagraniczną, negocjacje i umowy, dyplomację gospodarczą.	Bezpośrednia pomoc obywatelom: paszporty, opieka prawna, rejestracja stanu cywilnego, wizy.

Praktyka: Odyseusz, ostrzeżenia MSZ, granice pomocy konsula

- System Odyseusz (odyseusz.msz.gov.pl): bezpłatne, dobrowolne zgłaszanie podróży; konsul może wysłać ostrzeżenia i instrukcje ewakuacji; dane usuwane 14 dni po podróży. Od 2 lipca 2026 r. dostępny w aplikacji mObywatel dla wszystkich pełnoletnich (rejestracja podróży, dodanie dzieci, powiadomienia SMS/e-mail; powiadomienia push wymagają włączenia obserwacji kraju). (MC / MSZ, 2026)
- Ostrzeżenia MSZ — skala 4-stopniowa: (1) zachowaj ostrożność, (2) zachowaj szczególną ostrożność, (3) MSZ odradza podróże niekonieczne, (4) MSZ odradza wszelkie podróże — z przełożeniem na ważność polis.
- **Konsul MOŻE:** wydać paszport tymczasowy, wystawić Europejski Dokument Podróży dla obywatela UE, udostępnić listę adwokatów i lekarzy, powiadomić rodzinę, pośredniczyć w przekazaniu środków.
- **Konsul NIE MOŻE:** opłacać długów, mandatów, kaucji, leczenia ani adwokatów; być obrońcą; interweniować w prywatnych sporach; załatwiać pracy lub zakwaterowania.

I. Zależności Polski: handel, energia, inwestycje

Gospodarka Polski jest głęboko osadzona w globalnych łańcuchach wartości, z kluczową rolą rynku niemieckiego i rosnącą rolą Chin w imporcie. Równolegle trwa głęboka rekonstrukcja miksu energetycznego.

Kluczowe dane (ze źródłami)

- Handel 2025: eksport — Niemcy **27%**, Czechy 6,2%, Francja 6,1% (do UE 75,2%); import — Niemcy 19%, Chiny **15,8%**, USA 4,8%. Bilans: deficyt -21,4 mld zł (w 2024 nadwyżka). (GUS, 2025) (dane 2025/2026)
- Bezpośrednie inwestycje zagraniczne 2024: napływ **-55% r/r (13,0 mld USD)**; najwięksi inwestorzy — Niemcy 25,4 mld PLN, Francja 13,4, USA 12,6. (NBP, 2024)
- Energia: zależność importowa z **29% (2014) do 45% (2023)**; ropa ~98% importu, gaz 82%; rosyjski gaz i węgiel wyeliminowane do końca 2024. Alternatywy: Arabia Saudyjska, Norwegia (Baltic Pipe), USA (LNG). (Forum Energii) (dane 2025/2026)
- OZE w produkcji energii elektrycznej 2025: **31,4% (54,75 TWh)**; węgiel spadł do 52,2% (z 56,2% w 2024). Wpływy z ETS 2024: 16,6 mld zł; koszt importu netto surowców 2025: 104 mld zł (z 112 mld w 2024). (Forum Energii, 2026) (dane 2025/2026)

Mechanizmy — jak to działa

Powiązania kooperacyjne działają w obie strony: spadek niemieckiego eksportu przekłada się na mniejsze zamówienia w polskich zakładach motoryzacyjnych. Dywersyfikacja dostaw surowców zwiększa bezpieczeństwo, ale ma wymierną cenę (~104 mld PLN importu netto w 2025).

J. Organizacje, młodzież i zaangażowanie obywatelskie

Rozwiązywanie problemów globalnych wymaga synergii prawa międzynarodowego, instytucji państwa i oddolnej aktywności obywateli. Organizacje pozarządowe łączą pomoc humanitarno-rozwojową z edukacją globalną.

Kluczowe dane (ze źródłami)

- Model polski: Polska Akcja Humanitarna prowadzi programy dla szkół („Lekcje Pomagania”, „Godziny Wychowawcze ze Światem”) oraz Tydzień Edukacji Globalnej.
- Młodzieżowy Delegat RP do ONZ: program Komitetu ds. Pożytku Publicznego i MSZ; kandydaci 18–28 lat; trzyetapowa rekrutacja (CV i esej po angielsku, rozmowa, selekcja MSZ); wymóg działalności w NGO/wolontariacie i angielskiego min. C1. Rekrutacja na 81. sesję ZO ONZ w toku (2026: 154 zgłoszenia, 12 osób w II etapie) — nazwiska delegatów jeszcze nieustalone, nie publikuj. (KPRM/MSZ, 2026)
- Aktywizm klimatyczny: Młodzieżowy Strajk Klimatyczny, Koalicja 10% (m.in. OTOP, ClientEarth, Polska Zielona Sieć).
- Wolontariat szkolny: zbiórki, wystawy edukacyjne, gry symulacyjne i escape roomy.

Kanały zaangażowania różnicuj: instytucjonalny (dyplomacja młodzieżowa), rzeczniczy (kampanie, lobbying) i lokalny (wolontariat) — każdy ma inny próg wejścia.

K. Weryfikacja informacji i dezinformacja

Tematy globalne (migracje, klimat, konflikty) są szczególnie narażone na manipulację. Kompetencja weryfikacji to przekrojowa oś Działu VII i znak rozpoznawczy pakietu.

Techniki manipulacji (wg NASK/CEDMO)

- Selektywny dobór faktów (cherry picking) — prawdziwe dane wyrwane z kontekstu.
- Manipulacja skalą wykresu — zniekształcanie osi, by wywołać wrażenie gwałtownej zmiany.
- Fałszywy autorytet — powoływanie się na „ekspertów” bez dorobku w danej dziedzinie.
- Recykling materiałów wizualnych — stare lub niepowiązane zdjęcia jako ilustracja bieżących wydarzeń.

Narzędzia weryfikacji dla ucznia

- Wsteczne wyszukiwanie obrazem (Google Lens, TinEye) — źródło i data zdjęcia.
- Operatory wyszukiwania (site:gov.pl, filetype:pdf) — dotarcie do źródeł instytucjonalnych.
- Weryfikacja eksperta (Google Scholar, Scopus) i bazy fact-checkingowe (Stowarzyszenie Demagog).

Źródła pierwotne — gdzie zweryfikować dane

Priorytet źródeł pierwotnych i instytucjonalnych. Przy każdej publikacji dane zaktualizowano do 2025/2026 (weryfikacja 03.07.2026); odświeżaj przy kolejnych edycjach.

- **SDG i rozwój:** ONZ (unstats.un.org), Sustainable Development Report, GUS (sdg.gov.pl), MRiT, PIE.
- **Klimat:** IPCC (AR6), KOBiZE / IOŚ-PIB (Krajowy Raport Inwentaryzacyjny), IMGW, Komisja Europejska, Senat RP, Forum Energii.
- **Migracje:** GUS (dane eksperymentalne o cudzoziemcach), Eurostat, UNHCR, IOM / Migration Data Portal, MIPEX.
- **Handel i konsumpcja:** GUS (handel zagraniczny), Fairtrade International, raporty NGO, Heritage Foundation (Indeks Wolności Gospodarczej).
- **Bezpieczeństwo i dyplomacja:** NATO (raport Sekretarza Generalnego), Ministerstwo Cyfryzacji, Straż Graniczna, PISM, MSZ (Odyseusz, pomoc konsularna), UNCLOS, Consilium.
- **Energia i inwestycje:** Forum Energii, NBP (bezpośrednie inwestycje zagraniczne), GUS.
- **Zaangażowanie i weryfikacja:** PAH, MSZ / KPRM (Młodzieżowy Delegat RP), NASK / CEDMO, Stowarzyszenie Demagog.

Dokładne odnośniki do konkretnych raportów są w Briefie pakietu oraz w czterech raportach źródłowych. Kompendium podaje instytucję i rok — właściwy dokument dobierz do najnowszej edycji.